

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

економічної теорії

на тему:

«Фактори економічного зростання в Україні»

Студентки 2 курсу ФБС-21 групи
Мельник А.Л.

Науковий керівник:

К.е.н. Сліпченко Т.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль-2017 р.

ПЛАН

Вступ

1. Сутність, цілі, фактори та основні показники економічного зростання
2. Оцінка якісного економічного зростання в Україні
3. Напрямки стимулювання економічного зростання в Україні, світовий досвід

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Зміст

Вступ.....	3
1. Сутність, цілі, фактори та основні показники економічного зростання...5	
2. Оцінка якісного економічного зростання в Україні.....	8
3. Напрямки стимулювання економічного зростання в Україні, світовий досвід.....	17
Висновки.....	22
Список використаної літератури.....	23
Додатки.....	25

Вступ

Актуальність теми дослідження. Зростання економіки є важливим аспектом розвитку кожної країни, адже це головний чинник покращення якості життя її громадян. Саме тому актуальність економічного розвитку очевидна для усіх країн, а надто для України, адже в сьогоднішніх умовах є надзвичайно потрібним збільшення ВВП і наближення ВВП на душу населення до європейського рівня.

Варто відзначити, що динаміка економічного зростання останніх років в Україні свідчить, що наша економіка не робить значного поступу. Цей факт веде до консервації та загострення ряду соціально-економічних проблем, особливо тих, що пов'язані з перерозподілом національного продукту, наприклад, сфери соціальних виплат та пенсійного забезпечення: перерозподіляючи порівняно невеликий за обсягом ВВП не можна добитися великих за обсягом пенсій чи соціальних виплат для значної категорії громадян. Намагання добитися цього за рахунок інших може призвести до незадовільних економічних наслідків та соціальної напруги.

Хоча економічне зростання і не призводить до миттєвого вирішення проблем, воно здатне допомогти у довгостроковій перспективі, не спричиняючи при цьому інших несприятливих наслідків. Саме тому варто використовувати можливості, що виникають на початку третього тисячоліття, тоді, коли завдяки досягненням економічної думки і сучасним глобальним умовам перед нашою країною відкриваються хороші перспективи економічного росту.

Дійсно, головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних благ, що сприяє поліпшенню життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету. З точки зору етимології (походження) терміну «зростання» близьким є поняття «розвиток», але останнє ширше за змістом. Економічний розвиток — це процес переходу країни від одного стану економіки до іншого, більш досконалого — тобто якісно нового на основі відповідних

структурних та інституціональних зрушень. Комплексно це проявляється в якісному вдосконаленні всієї економічної системи.

Однак, у реальній дійсності, що далека від ідеальних умов, механізму ринкового саморегулювання притаманні ряд недоліків, що обумовлюють об'єктивну потребу державного регулювання.

Щодо основних типів економічного зростання, то на практиці вони не існують в абсолютних формах. У реальному житті вони проявляються або як переважно екстенсивний, або як переважно інтенсивний тип економічного зростання. В Україні після тривалого спаду виробництва необхідно підготувати матеріальну базу для інтенсивного економічного зростання. Чим раціональніше функціонує процес відтворення, тим вище ефективність суспільного виробництва.

Вагомий внесок у теорію економічного зростання внесли С. Кузнець, Р.Солоу, К.Арроу, Р.Лукас, Ф.Перру, Сала-і-Мартін, Р.Барро, А.Люїс, Д. Медоуз, Р.Харрод, Е.Домар, Т.Сван, А.Пороховский, Г.Клейнер, Ю. Шараев, В.Калюжний. Емпіричні дослідження процесу економічного зростання в різних країнах провели Н.Калдор, П.Ромер, В.Істерлі, Р.Левін.

Отже, **мета курсової роботи** – дослідити основні типи економічного зростання, охарактеризувати шляхи забезпечення сталого економічного зростання.

З мети курсової роботи випливає ряд **завдань**:

- охарактеризувати суть економічного зростання;
- дослідити аналіз економічного зростання в Україні;
- визначити перспективи економічного зростання з урахуванням зарубіжного досвіду.

Об'єкт дослідження: економічне зростання та фактори, що його визначають.

Предмет дослідження: макроекономічний аналіз економічного зростання.

1. Сутність, цілі, фактори та основні показники економічного зростання

Економічне зростання - це найважливіша макроекономічна категорія, яка є показником не лише абсолютного збільшення обсягів суспільного виробництва, але і здатності економічної системи задовольняти зростаючі потреби, підвищувати якість життя. Саме тому економічне зростання включається до числа основних цілей суспільства поряд з економічною свободою, економічною ефективністю тощо.

Основоположниками теорії зростання вважаються американський економіст Е. Домар і англієць Р. Харрод, які стояли на неокейнсіанських позиціях. У сучасній економічній теорії можна виділити три провідних напрями у вивченні цього процесу.

В економічній літературі суть економічного зростання визначається по-різному. З одного боку, воно визначається як збільшення загального обсягу ВВП за певний період або як збільшення ЧНП на душу населення, а з іншого - як ситуація, за якої разом із зростанням населення відбувається аналогічне за темпами зростання національного доходу. Інші економісти ототожнюють економічне зростання з розвитком економіки взагалі (зростання продуктивних сил, суспільного продукту, добробуту населення тощо). Однак більшість вчених під економічним зростанням розуміють такий економічний розвиток, коли протягом певного періоду кількісно і якісно зростає суспільне виробництво, яке перебуває в постійному русі, в динаміці [5].

Економічне зростання створює можливості забезпечувати постійно зростаючі потреби людей в товарах і послугах, вирішувати фундаментальні проблеми соціально-економічного розвитку, проблеми обмеженості економічних (виробничих) ресурсів.

Економічне зростання має свою систему показників, за допомогою яких характеризується його кількісний чи якісний стан. Основні показники такі: річні темпи зростання ВВП (ВВП) або національного доходу у відсотках; абсолютний

приріст національного доходу або ВВП (ВВП) за рік; приріст національного доходу на душу населення за відповідний період.

У світовій практиці економічне зростання визначається і вимірюється двома способами: річними темпами зростання у відсотках реального внутрішнього валового продукту за певний період часу та річними темпами зростання внутрішнього валового продукту на душу населення у відсотках.

Економічне зростання країни визначають чотири групи факторів:

1. Фактори пропозиції.
2. Фактори попиту.
3. Фактори ефективності.
4. Соціокультурні, інституційні та інші фактори.

Фактори пропозиції забезпечують фізичну здатність економіки до збільшення обсягу виробництва. Тільки наявність більшої кількості ресурсів, їх висока якість сприяють нарощуванню потенціалу країни. Фактори пропозиції включають природні ресурси (землі, корисні копалини, водні ресурси, енергоносії, клімат, лісові ресурси тощо), трудові ресурси, капітал (будівлі, устаткування, дороги тощо), технологію та інновації.

Фактори попиту проявляються через макроекономічне середовище, яке забезпечує рівень споживання, рівний та адекватний наявним ресурсам (оптимальні ціни, податки, процентні ставки тощо).

Фактори ефективності забезпечують оптимальну структуру виробництва та економічне використання всіх наявних ресурсів.

Існує чимало й інших факторів, які впливають на економічне зростання, однак вони не підлягають кількісному вимірюванню. Це соціокультурні та інституційні фактори - сприятлива політична, соціальна, культурна атмосфера, повага до підприємництва, впорядкованість відносин власності тощо.

Економічний розвиток є багатофакторним процесом, який відображає зміни в усіх сферах господарського життя країни. Для визначення рівня економічного розвитку країни використовують систему показників:

— валовий внутрішній продукт на душу населення;

- виробництво і споживання основних видів продукції на душу населення;
- показники ефективності економіки (які обчислюються на основі ВВП);
- національний дохід на душу населення;
- рівень та якість життя населення.

Основним показником економічного розвитку країни є ВВП на душу населення. За цим показником усі країни поділяються на розвинуті (з ВВП понад 12 тис. дол. на рік) та країни, що розвиваються.

Про рівень економічного розвитку країни свідчать показники виробництва і споживання ключових (базових) видів продукції на душу населення - енергоспоживання, автомобілі, мінеральні добрива, папір, зерно, м'ясо, молоко, цукор тощо [8].

Показники ефективності економіки найбільшою мірою характеризують рівень економічного розвитку, оскільки характеризують результативність використання основних факторів виробництва - енерго-, матеріаломісткість виробництва, фондівдачу, фондомісткість, продуктивність праці тощо.

Національний дохід на душу населення - узагальнений показник економічного розвитку країни та ефективності національної економіки.

До показників рівня та якості життя населення відносять: середню тривалість життя, рівень освіти, тривалість робочого дня, забезпеченість житлом, лікарями, вчителями на 1000 осіб, величину денного бюджету особи тощо.

Про рівень економічного розвитку країни судять на підставі галузевої структури економіки. Висока частка обробних галузей є ознакою високого рівня економіки. Для порівняння ефективності національних економік Міжнародний валютний фонд розробив показники порівняльної конкурентоспроможності. Для їх обчислення порівнюють ціни і витрати виробництва в обробній промисловості з відповідними середньозваженими показниками розвинутих країн [11].

Отже, економічне зростання має місце тоді, коли цьому сприяють як фактори пропозиції, так і фактори попиту та розподілу, взаємозв'язок між самими факторами є складним і суперечливим.

Розділ 1. Оцінка якісного економічного зростання в Україні

Загальноприйнятого підходу до дослідження якісного економічного зростання країн не існує, зважаючи на внутрішню складність і системність даної наукової категорії. Ключовою сентенцією у цьому контексті можна вважати твердження, що якість економічного зростання визначається структурними та інституціональними зрушеннями в економіці в руслі загальносвітових тенденцій соціалізації та гуманізації економічного розвитку і може бути оцінена показниками зростання життєвих стандартів життя населення. У центрі такої парадигми суспільно-економічного поступу знаходиться безпосередньо людина, людська особистість із притаманними їй потребами та інтересами.

Якісне економічне зростання не може бути відображене якимось одним показником. Для цього необхідна цілісна система індикаторів, адже поліпшення життєвих стандартів супроводжується підвищенням не лише ВВП на душу населення, а й таких показників людського розвитку, як продуктивність праці, рівень освіченості, очікувана тривалість життя тощо.

Принципово новий підхід представляє методика ПРООН і щодо оцінки поширення бідності у тих чи інших державах світу, на основі Багатовимірного індексу бідності (БІБ), який характеризує частку населення, що страждає від депривації не менше, ніж за 3-10 зваженими індикаторами “багатовимірної бідності” (депривація – неможливість індивіда реалізувати свої потреби через відсутність у нього доступу до матеріальних благ чи соціальних ресурсів, таких як медицина, освіта, житло тощо). Багатовимірний індекс бідності відображає множинні депривації в одному і тому ж домогосподарстві у сфері освіти, здоров’я та за рівнем життя і розраховується методом статистичного огляду відповідної вибірки родин. Разом до уваги береться 10 компонентних індикаторів бідності – харчування, дитяча смертність, тривалість навчання, охоплення дітей освітою, наявність палива для приготування їжі, води, електрики та інших благ, на основі яких розраховуються “масштаб бідності” та “коефіцієнт бідності”. Їхній добуток у результаті складає Багатовимірний індекс бідності.

Україна за 2016 рік опустилася в рейтингу ООН за Індексом людського розвитку на 29 позицій. Програми розвитку ООН (ПРООН) про розвиток людського потенціалу за 2016 рік.

Згідно з опублікованими даними, Україна і Вірменія поділили 84-у позицію в рейтингу, увійшовши до числа держав з високим рівнем людського розвитку. У той же час Україна суттєво погіршила свої позиції в порівнянні з 2015 роком, коли країна перебувала на 55-му місці.

При цьому Норвегія, Австралія, Швейцарія, Німеччина і Данія складають п'ятірку держав з дуже високим рівнем людського розвитку в світі. США знаходяться на десятому місці, а Росія - на 49-му місці.

Експерти ООН відзначають, що в період 1990-2015 у всіх регіонах світу середні показники людського розвитку значно покращилися, однак третина населення Землі, як і раніше живе за межею мінімально допустимого рівня [22].

Відзначимо також, що за цим показником Україна значно відстає від країн – ключових інноваторів, у яких ВВП на душу населення у 4-5 рази перевищує такий в Україні. Зрозуміло, що в цих державах зовсім інші стандарти життя та можливості для соціально-економічного розвитку. Крім того, аналізуючи довгострокову динаміку ВВП у національній економіці, слід підкреслити, що як загальний його обсяг, так і питома його величина у розрахунку на душу населення поки не досягли докризового рівня 1990 р. Очевидно, вкрай низькі доходи населення в Україні, порівняно з високорозвиненими країнами та країнами з середнім рівнем доходів, негативно впливають й на інші компоненти вітчизняного людського розвитку, зокрема показники здоров'я нації і поширення бідності.

Значний вплив на забезпечення якісного економічного зростання в Україні та формування належних соціальних стандартів життя населення здійснює чинник поширення бідності в країні. Так, за результатами проведеного експертами ПРООН дослідження багатовимірної бідності, її рівень в нашій державі було оцінено у 0,008. Таке відносно невелике значення національного багатовимірного індексу бідності означає, що в середньому українці відчувають

депривацію на рівні 0,8%. Тобто, українські громадяни переживають незадоволеність своїх фізіологічних та соціальних потреб в середньому на рівні менше 1% (згідно з методологією оцінювання зважених індикаторів багатовимірної бідності ПРООН). Для порівняння, цей індикатор для Чехії, Словаччини і Білорусі складає нульовий показник, Латвії – 0,001, Угорщини – 0,003, Росії – 0,005, Хорватії – 0,007, Ефіопії – 0,582, Нігеру – 0,642; для високорозвинених країн світу дана методика не застосовувалась.

У 2016 році, вперше після депресивних 2012-2013 рр. та кризових 2014-2015 рр., економіка України продемонструвала позитивні показники економічного зростання. У першому, другому та третьому кварталах року приріст ВВП складав у постійних цінах відповідно 0,1 %, 1,4 % та 2,0 %, а загалом за період – 1,3 %. Нагадаємо, що востаннє (якщо не рахувати сумнівного четвертого кварталу 2013 р.) позитивний квартальний показник український ВВП демонстрував у другому кварталі 2012 р. [21].

За даними національних рахунків, приріст ВВП цього року забезпечено насамперед зростанням валового нагромадження основного капіталу на 16,7 %, причому у другому та третьому кварталах цей показник суттєво прискорився (до 17,6 % проти «мінус» 13,8 % у другому та 24,8 % проти «мінус» 6,3 % у третьому). Неперервний приріст валового нагромадження основного капіталу триває чотири квартали поспіль і також виник уперше після середини 2012 р.

Цей тренд підтверджується статистикою капітальних інвестицій, які за три квартали зросли на 16,4 %. Одним із лідерів за темпом зростання інвестицій є сільське господарство (+64,3 %, при цьому, у 2015 р. капітальні інвестиції у даному секторі теж зросли на 26,1 %). У секторі транспорту і зв'язку інвестиції зросли на 22,9 %, промисловості – на 15,5 %. Серед видів промислової діяльності лідерами за обсягами інвестування стали постачання електроенергії, газу, водопостачання, каналізація та поводження з відходами (25,8 % усіх інвестицій у промисловості) та добувна промисловість (21,6 %). Третина інвестування переробної промисловості надійшла до харчової галузі, майже чверть (22,6 %) –

до металургії, 13,8 % – до машино- та приладобудування, 12,1 % – у виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції.

Статистичний аналіз показує, що українська економіка перебуває в кризовому стані, спостерігається чітка тенденція до зниження номінального ВВП (вимірюється в поточних цінах, на момент виробництва) у доларовому еквіваленті. За підсумками 2015 року ВВП становив \$ 90,6 млрд, або на 101 % менше, ніж відповідний показник 2013 року. За I–III квартали 2016 рівень ВВП становив \$ 61,2 млрд (1 559,1 млрд грн), що становить лише 60,39 % від уточненого прогнозного показника за підсумками 2016 року. Крім того, прогнозований КМУ (Постанова № 399 від 01.07.2016) обсяг номінального ВВП, приведений до прогнозованого НБУ курсу долара, становить \$ 94,0 млрд – це на 93,72 % менше від показника 2013 року.

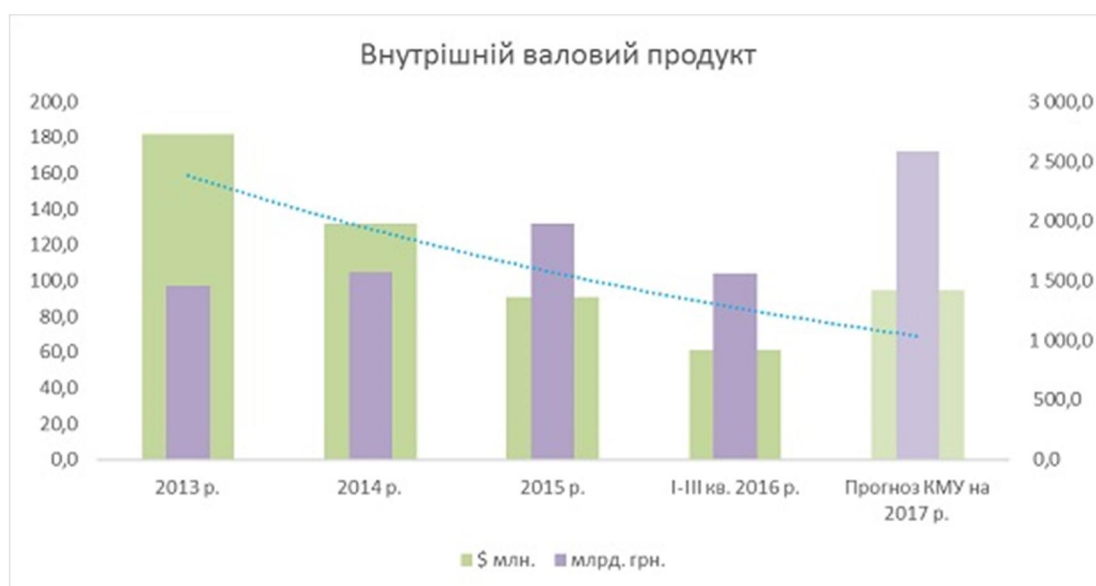

Рис. 2.1. Аналіз ВВП 2013-2016 рр. [18]

Слід зазначити, що разом із падінням рівня номінального ВВП у доларовому еквіваленті зберігається чітка тенденція до збільшення обсягів ВВП у гривневому відповіднику. Так, за прогнозом КМУ в 2017 році рівень номінального ВВП збільшиться до 2 584,9 млрд грн, що на 77 % більше, ніж у 2013 році.

Зростання частки фінансування інвестицій коштом державного та місцевих бюджетів з 4,4 до 5,9 % пояснює активне зростання інвестицій у галузях, пов'язаних з комунальним сектором. Утім, за даними Держказначейства, за 11 місяців 2016 р. капітальні видатки зведеного бюджету (згідно з економічною класифікацією) профінансовано лише на 47,1 млрд гривень або 51,9 % від плану. Характерним є зростання частки інвестицій за рахунок місцевих бюджетів – до 4,8 % за три квартали 2016 р., що корелює з політикою фіскальної децентралізації.

Результуючий вплив зовнішньої торгівлі був негативним для економічного зростання: за три квартали року у порівнянних цінах експорт зменшився на 5,3 %, в той час як імпорт збільшився на 2,2 %, а негативний внесок чистого експорту у ВВП виріс у порівнянні з трьома кварталами 2015 р. в чотири рази. У поточних цінах за 9 місяців року експорт товарів зменшився на 8,7 %, а імпорт повернувся до торішнього рівня.

Під дією вищезазначених чинників, у 2016 р. українська промисловість продемонструвала поступове відновлення позитивної динаміки. Хоча темпи приросту залишалися вельми низькими (за підсумком 11 місяців промислове виробництво було лише на 2,1 % вищим, ніж торік), промисловість виявилася одним з визначальних рушіїв відновлення економічного зростання як такого. Внесок переробної промисловості був другим за значущістю після торгівлі й за величиною склав 28,4 % сумарного приросту ВВП за три квартали 2016 р.

Активізація інвестиційних процесів надала також певний поштовх для вітчизняного машинобудування. Хоча виробництво в галузі за 11 місяців зросло лише на 1,2 %, проте частка експорту в її реалізованій продукції зменшилася з 57 % до 49 %, а сам експорт скоротився на 9,9 %. Вигідно вирізняється заохочувальний вплив активної інвестиційної динаміки в аграрному секторі: виробництво машин і устаткування для сільського й лісового господарства протягом року прискорювало темпи зростання, за 11 місяців збільшившись на 15,4 %. Виробництво машин для металургії також збільшилося на 10,3 %. Відтак, відбулась переорієнтація машинобудування на задоволення внутрішнього

інвестиційного попиту, що дозволило компенсувати втрату зовнішніх ринків. Між тим, активізація інвестування вимагала імпорту машин і обладнання, який зріс на 26,1 % [14].

Відбулося радикальне зниження темпів інфляції до 12,4 % (грудень до грудня попереднього року) у порівнянні з 43,3 % рік тому. Це стало можливим насамперед за рахунок усунення девальваційного чинника. Наразі роль драйвера інфляції перейшла до централізовано регульованих цін та тарифів: приріст цін на комунальні послуги склав 47,2 %. Зростання цін на інших сегментах споживчого ринку гальмувалося слабким споживчим попитом населення, пов'язаним із повільним зростанням доходів та їх посиленням відволіканням на оплату комунальних послуг.

Тому порівнювати України на економічній карті поруч із країнами Африки та іншими державами третього світу є на сьогодні більш актуальним.

Рис. 2.2. ВВП на душу населення по паритету купівельної спроможності, 2016 р. [18]

ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) є найбільш точною характеристикою, що визначає рівень економічного розвитку, а також зростання економіки. Всі показники для порівнянності виражаються в єдиній валюті – доларі США ФРС. Перерахунок із національних валют, як це прийнято при міжнародних економічних порівняннях, виконуються не за ринковими обмінними курсами валют, а за паритетами купівельної спроможності.

Відносна макроекономічна стабілізація обумовила поліпшення становища українських банків. Зокрема, відбулося припинення відпливу депозитів фізичних осіб: за 2016 р. їхній обсяг збільшився у національній валюті на 5,2 %, а юридичних осіб – на 12,0 %. Між тим, банки так і не стали відчутним рушієм збільшення внутрішнього попиту: залишки за кредитами суб'єктам господарювання за цей період зросли у національній валюті на 22,3 % (при зменшенні їх в іноземній валюті у доларовому еквіваленті на 20,5 %), а фізичним особам – зменшилися на 4,0 %. Неспрацювання банків як провідників збільшення грошової пропозиції призвело до посилення тенденції демонетизації економіки: якщо номінальний ВВП за три квартали зріс на 18,2 %, грошова маса М2 – лише на 5,8 %.

Аналіз ВВП у період 2013–2016 рр. показав наявний дисбаланс між показниками рівня номінального ВВП, вираженому в національній валюті (ріст) та в доларовому еквіваленті (падіння). Проаналізувавши дані за відповідні періоди реального ВВП, було встановлено зменшення виробництва. Тому невідповідність росту гривневого показника номінального ВВП пояснюється лише високою інфляцією.

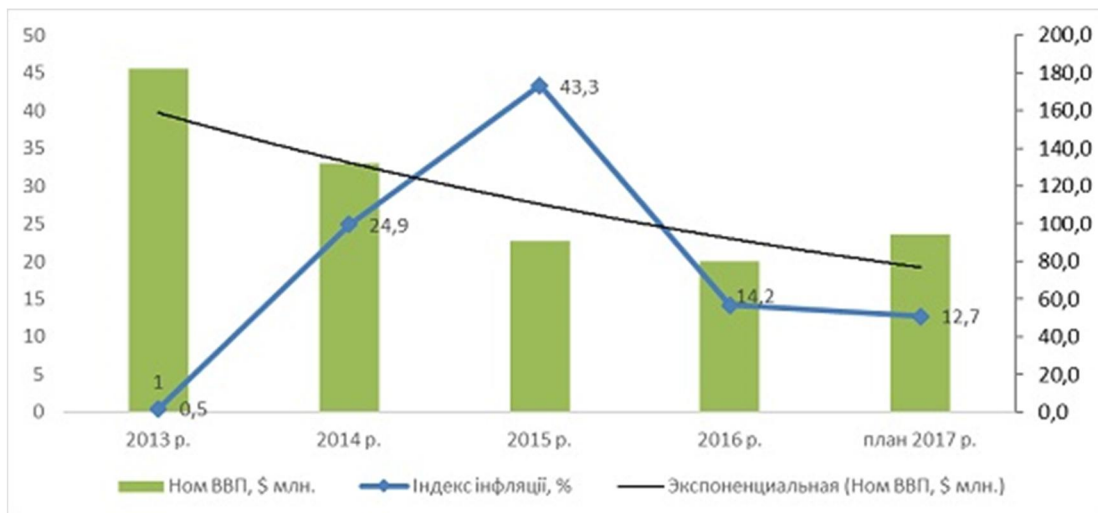

Рис. 2.3. Номінальний ВВП, індекс інфляції %, 2013-2016 рр. [18]

Саме постійний відкладений дефіцит товарної маси, падіння якісних характеристик продукції та відсутності платоспроможного попиту стануть підставами формування наступних інфляційних піків.

Підвищення в два рази мінімальної заробітної плати без реального росту виробництва викличе ріст середніх витрат виробництва, що є основою для розгортання інфляції витрат. Якщо уряд і Національний банк не знайдуть у своєму розпорядженні інструментів управління інфляційними очікуваннями, то на основі пружини «заробітна плата – ціни» виникне некерована інфляція зі швидким темпом росту цін, що робить особливо руйнівним вплив на зайнятість і випуск, бо в цих умовах економічно вигідно вкладати кошти в спекулятивні операції, а не в інвестиції. Ситуація недовіри до непослідовної політики уряду й Національного банку є придатним «середовищем» для розгортання некерованої інфляції.

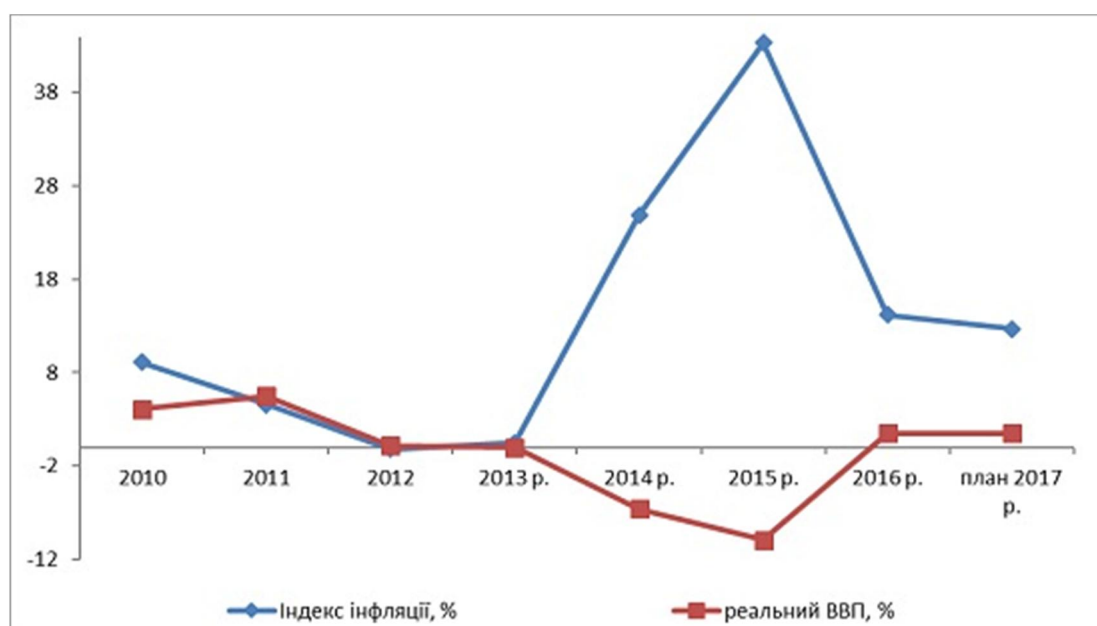

Рис. 2.4. Індекс інфляції та реальний ВВП, 2010-2016 рр. [18]

Крім того, великі руйнівні економічні наслідки викликав розрив між інфляцією та реальним ВВП. Ріст цін був вигідний тільки Уряду, який через інфляційні процеси виконував показники надходжень державного бюджету. У той же час в умовах відсутності ділової активності та удорожчання собівартості (через підняття тарифів) вітчизняні підприємства опинилися в складній фінансовій ситуації.

Також держава шукає запозичення на внутрішньому ринку. Такі запозичення проводяться з метою покриття бюджетного дефіциту на державному і регіональному рівнях, цільового фінансування різноманітних програм, поповнення необхідних резервних активів, а також для рефінансування раніше здійснених державних запозичень.

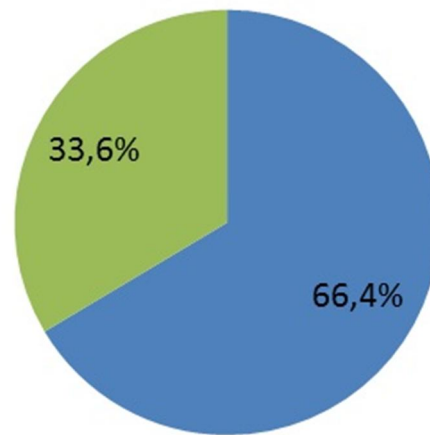

Рис. 2.5. Структура державного та гарантованого державою боргу (внутрішній та зовнішній борг) [18]

Основною валютою зовнішніх запозичень України станом на 1 жовтня 2016 року залишався долар США (73,9 %). Питома вага зобов'язань у СПЗ перед МВФ зросла у III кварталі до 11,7 % (з 11,1 %), а частина зовнішньої заборгованості в гривнях залишилася незначною – 0,9 % від валового обсягу боргу. Зобов'язання в російських рублях становили 1,7 % від валових зовнішніх зобов'язань українських резидентів.

У цьому зв'язку також важливо підкреслити, що незважаючи на глобальну фінансово-економічну кризу, в національних бюджетах західноєвропейських країн передбачаються вагомі видатки на освіту. Зокрема, у Франції національний уряд задекларував суттєве збільшення державних видатків у цій сфері в 2011 р., на 4,7 млрд. євро. Спрямовувати ці кошти планується на дослідження, забезпечення університетських реформ, соціальний захист студентів та кар'єрну підтримку професорсько-викладацького корпусу. Подібні ініціативи знайшли відображення і в Німеччині, де федеральний уряд задекларував збільшити

державні інвестиції в освіту і дослідження на 2,7 млрд. євро протягом 2010-2015 рр. На початку кризи університетський сектор Норвегії, Нідерландів, Данії, Польщі, Франції, Фінляндії, Швейцарії, Швеції отримав значні фінансові дотації від національних урядів, в рамках державних програм фіскальних стимулів, а цільові державні фонди не обмежувалися.

2. Напрямки стимулювання економічного зростання в Україні, світовий досвід

Проведення структурних реформ в Україні може сприяти зростанню економіки країни, оскільки дасть сигнал інвесторам про зусилля влади зі створення сприятливого ділового клімату.

Україна потребує прориву в поліпшенні умов ведення бізнесу для досягнення потенціалу свого економічного зростання. Крім того, надійна реалізація реформ, спрямованих на розвиток приватного сектору матиме ключове значення для ініціювання зрушення сектору вперед з його поточного стану. Про це йдеться в новому звіті Групи Світового банку.

У звіті під назвою «Проблеми та перспективи розвитку приватного сектору в Україні» показано, що приватний сектор України має значний потенціал, необхідний для стимулювання довгострокового економічного зростанням країни і створення робочих місць, але він стикається з низкою перешкод на шляху до повної реалізації цього потенціалу [19].

Зокрема, основна увага у звіті приділяється перспективам розвитку малих та середніх підприємств (МСП) і визначаються важливі перешкоди для їх зростання.

У звіті також констатується, що слабе регуляторне середовище, обмежений доступ до фінансування, недостатній рівень конкуренції, неналежне застосування законодавства, неефективне управління державним сектором та хронічна корупція є найсерйознішими перешкодами для зростання малого та середнього бізнесу.

Ці перешкоди заважали можливості зростання приватного сектору, свідченням якого є переважно застаріла структура промисловості та експорту країни, низькі рівні промислового виробництва, низький обсяг надходження прямих іноземних інвестицій з високою доданою вартістю, особливо в галузях промисловості, орієнтованих на експорт, та відносно обмежена роль МСП в економіці України.

Важливим кроком, який Україна повинна здійснити, щоб стимулювати зростання, є обмеження впливу зацікавлених осіб на державну політику і активізація боротьби з корупцією – основними причинами її несприятливого інвестиційного клімату і застійної економічної діяльності. Автори звіту рекомендують Україні цілу низку способів досягнення цього, зокрема, шляхом відкриття законодавчого процесу для громадської експертизи, запровадження процедури оцінки регуляторних наслідків від нового законодавства та забезпечення повної прозорості державних закупівель та участі громадянського суспільства в моніторингу державної допомоги.

Інші кроки, які можуть допомогти, передбачають:

- масштабне скорочення неефективних дозволів, ліцензій та надлишкових регулювань і перевірок підприємницької діяльності;
- поступовий перехід до гнучкого обмінного курсу, модернізації системи кредитної інформації і підвищення корпоративної прозорості;
- приведення законодавства про конкуренцію в країні, в тому числі положень про надання державної допомоги, у відповідність до кращих міжнародних стандартів;
- підвищення спроможності та незалежності Антимонопольного комітету України;
- посилення інформаційно-просвітницької діяльності та інформування громадськості про роль конкуренції у підприємницькій діяльності.

У глобальній перспективі спостерігається незначне зростання. У США ВВП росте досить швидко, що зумовлено великим споживанням домогосподарств, зокрема, товарів довгострокового використання та формуванням фіксованих інвестицій. Економіка країн ЄС перебуває у стагнації. Ні експорт, ні рівень споживання домогосподарств не демонструють позитивних тенденцій. У Центральній та Східній Європі зростання економік помірне, за винятком Польщі та Болгарії, де ріст ВВП прискорюється. Продовжують успішно розвиватися балтійські країни - Литва, Латвія, Естонія. Рушійними силами до зростання економіки Росії 2003 року були внутрішній попит,

зростання інвестицій та приватного споживання. В Азії стрімко розвиваються Китай та Індія, де зростає промислове виробництво та роздрібна торгівля, що вказує на високий рівень внутрішнього споживання.

Поточні зовнішні умови є сприятливими для України, і можна очікувати, що подібні тенденції економічного розвитку головних торгових партнерів нашої країни збережуться принаймні до кінця 2017 року.

Актуальним для України є те, що зусилля місцевих органів управління можуть компенсувати чи послабити вплив недоліків загальнодержавного регулювання залучення інвестицій, загального несприятливого інвестиційного клімату, наступні заходи щодо поліпшення якого можуть відбуватися саме на рівні органів самоуправління.

Створення комунальних інвестиційних банків з напрямками діяльності - інвестування проектів розбудови економічної та соціальної інфраструктури. Такі проекти здатні здешевити вартість транспортних, комунікаційних послуг, вартості енергоресурсів і сприяти здешевленню продукції та послуг, які виробляються у підприємстві, інвестування проектів малого бізнесу, перспективних з економічної точки зору та таких, що розглядатимуться як пріоритетні завдання економічного розвитку регіонів.

До активу можливостей місцевих органів управління можна віднести розробку програм з розвитку регіонів з визначенням пріоритетних галузей і підприємств та заходи стимулювання інвесторів. Така програма має враховувати науковий потенціал регіону, структуру промисловості, соціальну структуру населення регіону, його географічне становище.

Необхідно переглянути умови співпраці з кредиторами на не вигідних для країни умовах. Поступове згорання програм співпраці з МВФ має стати ключовою ціллю. Нагромаджені борги необхідно реструктуризувати на більші терміни. Нарощувати золотовалютні резерви треба шляхом отримання валютної виручки від експорту, а не запозиченими коштами [20].

У період, коли економіка продемонструє реальний ріст виробництва, а макроекономічні показники зберігатимуть позитивну тенденцію, необхідно провести структурні зміни економічної моделі країни.

Принципи функціонування збалансованої економіки:

– експортуватися повинна тільки готова продукція. На перших етапах слід встановити адміністративні обмеження експорту неготової продукції;

– стимулювання створення замкнутого циклу виробництва. Державне стимулювання розвитку переробної промисловості шляхом надання цільових кредитних програм та розбудови логістичних інфраструктурних проєктів;

– стимулювання технологічного та інноваційного оновлення виробництва шляхом надання державних гарантій та податкової лібералізації. У подальшому це дозволить знизити собівартість та покращити якість продукції, що стане перевагою у конкурентній боротьбі на міжнародних ринках;

– припинення торгової війни з Росією. Це дозволить повернути найбільший ринок, на якому є попит на вітчизняну продукцію. Крім того, відновляться важливі логістичні сполучення на далекосхідні напрями.

На превеликий жаль, сьогодні в Україні відсутня політична воля та прагнення до структурних реформ, які повинні суттєво покращити соціально-економічні показники України. Корупція, законодавчий лобізм, непрофесіоналізм є основними бар'єрами для досягнення необхідного результату. Неефективна державна політика спричинює деструктивні дії, які кумулятивно впливають на населення, поставивши його на рубіж бідності. Крах економіки, втрата банківського сектору, відтік інвестицій стали наслідком безвідповідальності та безкарності виконавчої влади. Відсутність чіткого та об'єктивного плану виходу з кризи залишає нашу державу в стані економічно-соціального хаосу. Здебільшого законодавчі та урядові ініціативи вже на стадії первинного аналізу та прогнозування створюють більш глибокі майбутні проблеми. Тому розробка структурної довгострокової концепції політично-економічного виходу з кризи як послідовного плану до чітких дій може дати можливість відбудувати процвітаючу країну.

Щоб забезпечити перехід до зростання економіки, в Україні необхідно якнайшвидше диверсифікувати канали отримання як короткострокової, так і довгострокової ліквідності.

Тож, аби не допустити різкого погіршення показників торговельного балансу, не створити додаткового тиску на валютні резерви, не спровокувати паніку на валютному ринку і утримати певну стабільність валютного курсу до кінця року, важливо мати надходження чергових траншів від МВФ.

Слід зважати, що у світі починається конкуренція за “Плани Маршалла” (для прикладу: для розвитку економіки Південно-Західної Азії та Африки теж пропонується використати підходи “Плану Маршалла”). Водночас пам’ятаймо, що успішність подібних підходів у різних країнах була різною.

Для майбутньої успішності “Плану Маршалла” в Україні необхідно вже цього року продемонструвати ефективність використання ресурсів, які надаються міжнародною спільнотою на відновлення Донбасу. Це може стати однією з точок економічного зростання для України.

Інвестиційна політика є пріоритетним завданням економічної політики держави на шляху до перетворення короткотермінового зростання на позитивну тенденцію економічного оздоровлення держави. Окремі нескоординовані та непрораховані кроки держави у цьому напрямку не здатні поліпшити кардинально ситуацію із залучення інвестицій в економіку, а інколи навіть негативно впливають на її розвиток. Податкові канікули, скасування боргів щодо сплати податків лише підривали фіскальні інтереси держави та довіру вітчизняного капіталу до неї. Навіть стабілізація грошової одиниці не вплинула на приток інвестицій в країну. Тому доцільніше впроваджувати комплексну державну програму забезпечення економічного розвитку, де кожен з напрямків дій відіграватиме важливу роль, а кожен з елементів програми впливатиме (прямо чи опосередковано) як на кінцеву мету, так і на інші елементи і в цілому залежатиме від них.

Висновки

Таким чином, з урахуванням сучасного макроекономічного стану очевидна необхідність розроблення нового підходу до розв'язання проблем економічного зростання в Україні. Цей підхід повинен поєднувати у собі заходи грошово-кредитного регулювання і політику розвитку виробництва із залученням усіх можливих фінансових ресурсів.

Безпосередній механізм проведення необхідних для досягнення економічного зростання перетворень досить складний. Він передбачає поєднання різноманітних заходів не тільки економічного, а й законодавчого характеру. Всі зусилля держави повинні бути спрямовані на створення умов для першочергового освоєння вітчизняними товаровиробниками внутрішнього ринку.

Для підтримки вітчизняних підприємств необхідно виявити ті з них, які являють собою так звані "точки зростання", вкладення коштів в які дасть змогу поширити імпульс зростання на суміжні виробництва.

При розв'язанні завдання пожвавлення економічної кон'юнктури на державному рівні слід визначити галузеві й територіальні пріоритети. Критеріями вибору галузей — мультиплікаторів економічного зростання можуть бути:

— вплив галузі на сукупний попит (з урахуванням галузей-постачальників, суміжних галузей);

— вплив галузі на сукупну пропозицію (з урахуванням галузей-споживачів і непрямого ефекту);

— вплив галузі на формування дохідної частини бюджетів усіх рівнів.

Одним із найважливіших завдань, яке безпосередньо пов'язане з перспективами подальшого зростання, є інвестиційна підтримка галузей, котрі виробляють високотехнологічну продукцію. Світові прогнози виділяють такі найперспективніші інноваційні галузі: інформатика, сфера комунікацій і ресурсозбереження. Саме розвиток цих напрямів дасть змогу сформувати велику хвилю в економіці України на найближчі 50—60 років.

Список використаної літератури

1. Азарян О. М. Прогнозування та макроекономічне планування в системі державного управління національною економікою: теорія і практика [Текст] : монографія / О. М. Азарян, О. О. Шепелев ; під ред. д-ра екон. наук., проф. О. О. Шубіна ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Каф. маркетингу і комерц. справи. - Донецьк : [ДонНУЕТ], 2012. - 148 с.

2. Амосов А., Архипов А., Большаков Л. Экономическая теория: учеб. / под ред. Архипова А.И., Ильина С.С. - М.: ТК Велби, «Проспект», 2008. – 608 с.

3. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук [та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка та д-ра екон. наук, проф. А. М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2013. — 334, [2] с.

4.Базилевич В. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. Базилевича В. – 7-ме видання., стер. – К.: Знання – Прес, 2008. – 719 с.

5.Ватаманюк З., Панчишин С., Ватаманюк О., Пікулик О.Вступ до економічної теорії. Курс лекцій. – Львів: «Новий світ», видання третє, стереотипне, 2006. – 408 с.

6. Дідківська Л. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник/ Любов Дідківська, Людмила Головка,. - 5-те вид., стереотип.. - К.: Знання , 2006. - 213 с.

7. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник/ Сергій Чистов, Анатолій Никифоров, Тамара Куценко та ін.; М-во освіти України; КНЕУ. - 2-ге вид., доопрац. і доп.. - К.: КНЕУ, 2005. - 316 с.

8.Єщенко І., Палкін Ю. Сучасна економіка: Навчальний посібник – К., «Вища школа», 2005. – 327 с.

9.Зазимко А.З. Політична економія: структурно – логічний навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 358 с.

10.Малий І., Диба М., Галабурда М. Держава ринок: Філософія взаємодії: Уч. посібник. – Київ: КНЕУ, 2005. – 358 с.

11. Мочерний С., Мочерна Я. Політична економія: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: «Знання», 2007. – 684 с.

12. Політична економія. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В. Рибалкіна, В. Бодрова. – К.: Академ.видав., 2007. – 672 с.

13. Федоренко В., Діденко О., Руженський М., Іткін О. Політична економія: Підручник / За науковою ред. доктора економічних наук, проф. В. Федоренка. – К.: «Алерта», 2012.- 487 с.

14. Соколовська А. – Економічна функція держави та особливості її виконання в Україні / Журнал «Економіка України». - 2008 - №3, с.20-23.

15. Черевко Г. Державне регулювання економіки в АПК: Навчальний посібник/ Георгій Черевко,. - К.: Знання , 2006. - 339 с.

16. Швайка Л. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник/ Любов Швайка,. - К.: Знання , 2006. - 435 с.

17. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/>

18. Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

19. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економіки України

20. Світовий банк [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.worldbank.org.

Додаток А

Структура валового зовнішнього боргу, 2014-2016 рр.

(млн дол. США)	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.10.2016
Сектор загального державного управління	29 922	32 884	35 959	37 389
Центральний банк	1 775	2 176	6 708	6 482
Інші депозитні корпорації	22 555	18 752	12 823	9 504
Інші сектори	76 642	63 239	54 677	53 947
Прямі інвестиції: міжфірмовий борг	11 185	9 257	8 562	8 693
Валовий зовнішній борг	142 079	126 308	118 729	116 015

Додаток Б

Державний внутрішній борг України 2016 р.

	Млрд \$	Млрд грн
Державний внутрішній борг	21,58	553,62
1. Заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку	21,48	551,04
ОВДП (15-річні)	0,62	15,85
ОВДП (14-річні)	0,13	3,25
ОВДП (13-річні)	0,10	2,62
ОВДП (12-річні)	0,06	1,50
ОВДП (11-річні)	1,52	38,88
ОВДП (10-річні)	2,36	60,56
ОВДП (9-річні)	1,99	51,15
ОВДП (8-річні)	1,22	31,30
ОВДП (7-річні)	1,74	44,74
ОВДП (6-річні)	0,94	24,10
ОВДП (5-річні)	6,19	158,86
ОВДП (4-річні)	0,16	4,11
ОВДП (3-річні)	1,19	30,44
ОВДП (2-річні)	2,33	59,89
ОВДП (18-місячні)	0,76	19,38
ОВДП (12-місячні)	0,11	2,71
ОВДП (9 – місячні)	0,01	0,20
ОВДП (6 – місячні)	0,04	1,09
ОВДП (3 – місячні)	0,02	0,42
2. Заборгованість перед банківськими та іншими фінансовими установами	0,10	2,58
Національний банк України	0,10	2,58
Гарантований внутрішній борг	0,77	19,70